

**HELLENIC REPUBLIC MINISTRY OF DEVELOPMENT
AND INVESTMENTS
General Secretariat for Public Investments & NSRF
Special Service for EEA GRANTS
National Focal Point**

Interim evaluation of the Programmes:

- i) Programme B - Roma Inclusion and Empowerment**
- ii) Programme F - Good Governance, Accountable Institutions,
Transparency**

EEA Grants - 2014-2021

DELIVERABLE 2:

**FINAL REPORT OF THE INTERIM EVALUATION
EXECUTIVE SUMMARY**

VOLUME A

Programme B – Roma Inclusion and Empowerment

The evaluator:

Development Consultants SA
Averof 30, 104 33 Athens, Greece
Tel: +30 210 8214407
E-mail: speed@speed.gr

JUNE 2023

EXECUTIVE SUMMARY OF THE INTERIM EVALUATION OF THE PROGRAMME:

Programme B “Roma Inclusion and Empowerment”

(Πρόγραμμα Β «Ένταξη και Ενδυνάμωση των Ρομά»)

This Section sets out a summary and synthesis of the conclusions of the interim evaluation of the Programme as of 01/02/2023 (reference date of the report), on the basis of the findings of the analysis performed and the responses to the evaluation questions, and in particular the following criteria:

- ✚ Evaluation of the appropriateness and appropriate timing of the Programme strategy, as well as, the compatibility and complementarity of the interventions to national and European policies;
- ✚ Evaluation of the progress and the possibility of achieving the financial goals of the Programme;
- ✚ Evaluation of the system and assessment of the possibility of achieving the qualitative and quantitative goals of the Programme;
- ✚ Evaluation of the effectiveness of the Programme and the efficiency of its resources;
- ✚ Evaluation of the expected impacts and the sustainability of interventions;
- ✚ Evaluation of the administrative capacity of Mechanisms and of the Programme implementation procedures;
- ✚ Identification of critical issues and recommendations to address them;

The “Roma Inclusion and Empowerment” Programme co-funded by the EEA Grants 2014-2021, is considered as an important part of the N.R.I.S. (National Roma Integration Strategy), 2021-2030. To this date, the Programme continues to respond to the country's needs and priorities in relation to the social inclusion and empowerment of the Roma objectives and it is fully compatible with EU policies. In the context of the Programme, strategic partnerships are established at the regional and local levels to adopt integrated approaches with the scope to promote the social integration and active participation of the Roma, as well as, synergies with key stakeholders such as the Union of Regions of Greece (ENPE) and the Central Union of Municipalities of Greece (KEDE) which are members of the Intersectoral Committee, as well as, the National Advisory Committee.

From the perspective of the Beneficiary State strategic priorities, the Programme is complementary to the “Human Resources and Social Cohesion” Programme under the NSRF 2021-2027, and to Actions that are envisaged and promoted through other National Strategies and Action Plans, such as the National Strategy for Social Inclusion and Poverty Reduction 2021 – 2027, the National Action Plan for the Rights of Persons with Disabilities 2020–2023, the National Action Plan for Gender Equality 2021-2025 and the National Action Plan for the Rights of the Child 2021 – 2023.

The Programme promotes the objective to strengthen social inclusion, the empowerment of the Roma and the promotion of equal access to education, health and the labour market and it is implemented through the following actions:

- Pre-Defined Project PDP1: Task Force Units supporting Roma Inclusion and Empowerment
- Pre-Defined Project PDP2: Integrated pilot social housing relocation scheme for Roma inclusion
- Three Small Grant Schemes (Women and Youth Empowerment, Promotion and Support of Roma children in summer camps and community activities, Small Scale Interventions)
- Programme Management - Provision of Supporting Services.

From the implementation of the Programme the following conclusions are drawn:

- ✚ Although, the rate of approvals of the projects by the Programme Operator is high (commitment of 83.12% of the Programme's resources), the rate of contracting of Projects and their Sub-projects is at 46.33% of the Programme's budget and the expenditure is even lower (10.13% of the Programme budget).
- ✚ In the absence of measurable data on the physical progress and to the extent that the approved Projects do not currently yield significant output and results, there are no measurable values of the pre-selected indicators. Thus, evaluation of the effectiveness and the efficiency of the resources of the programme is not possible to be assessed quantitatively, at this time. Nevertheless, on the basis of the evidence and information provided to the evaluator, qualitative conclusions may be reached. More specifically, the effectiveness of the Programme most probably will be reduced by not absorbing its budget and not reaching its goals, taking in account the implementation issues in all Projects, mainly because of the high risk of PDP2 and lower, but existing risks in other Projects. Evaluator's recommendations have been submitted to mitigate the risks.
- ✚ The approved Project PDP2 is severely delayed and expected to be further delayed due to a low degree of maturity as a result of the lack of a suitable land plot to successfully implement the integrated pilot social housing relocation scheme for Roma inclusion, at the time of this evaluation. PDP2 is therefore not progressing in accordance with the set time schedule and objectives of the Programme and the physical object is not expected to be completed in compliance to the approved time schedule.
- ✚ Part of the delays in the progress of both the physical and financial objects is related to reasons that are considered to be externalities to the established legal and administrative framework of the Programme and the state laws for projects approval and implementation. The reasons for the delays that have occurred in the context of the required studies and preparatory work for the maturity of PDP2, may not automatically be considered as externalities, therefore it is not possible to assess accurately and in a fair manner the administrative capacity, quality and effectiveness of the Mechanisms used by the Municipality of Katerini.
- ✚ In addition to delays in open tender procedures, the implementation is challenged by the fact that the Management and Control System of the Programme is excessively complicated and "heavy" regarding the tendering procedures and the assignment of the contracts, especially for small sizes and low budget projects.
- ✚ At this stage it can be verified that the initial allocation of financial resources is confirmed on the basis of the planned budgets through the Calls for Proposals procedures, as well as, through the cost of the approved Projects to the extent that such Projects are activated.
- ✚ However, there is very limited availability of the measured current values of the pre-selected Indicators of the Projects. In the absence of the completion of this data and to the extent that the approved Projects do not currently yield measurable values of output indicators and results, it is not possible to evaluate the efficiency of the approved Projects or of the Programme as a whole. Nevertheless, of the basis of the evidence and information provided to the evaluator, qualitative conclusions may be reached. More specifically, the efficiency of the resources of the Projects and the Programme as a whole may be reduced by the implicated risks in not absorbing the

Programme budget and the Programme not reaching its goals, which are connected to implementation issues in all Projects.

- ✚ Medium - high risk regarding PDP1: The delay of the Call for recruitment for the Task Force, as well as, other procurement or tendering delays may lead to the non-absorption of parts of the foreseen budget, risks in fully reaching the project's objectives and reduction in the efficiency of available resources.
- ✚ High risk regarding PDP2 which is severely delayed due to low degree of project's maturity. The main part of the physical object is not expected to be completed causing high risks in reaching the project's objectives and reduction in the efficiency of available resources.
- ✚ Medium - high risk regarding SGSs: Procurement or tendering delays may lead to the non-absorption of parts of the foreseen budget, risks in fully reaching the project's objectives and reduction in the efficiency of available resources.
- ✚ Medium - high risk regarding Programme Management - Provision of Supporting Services: Probable delays as a result of risks incurred in the other Projects of the Programme may lead to the non-absorption of parts of the foreseen budget.
- ✚ Limited engagement / commitment of the programme stakeholders and administrative burden and related obstacles may delay operations with additional impacts on budget absorptions, on the Projects and the Programme as a whole reaching their objectives and on the efficiency of resources.
- ✚ The above risks can be mitigated with the incorporation of evidence - driven Recommendation 3 on the redesign and seeking alternative funding for PDP2 and evidence - driven Recommendations 1, 2, 4, 5, with respect to PDP1, the three Small Grant Scheme and the Programme Management - Provision of Supporting Services action.
- ✚ The Programme has a strong response connection to the country's needs and priorities that are related to the social inclusion and empowerment objectives of the Roma community and it is fully compatible with N.R.I.S 2021-2030 and EU policies. However, Outcome 1: "Enhanced inclusion and empowerment of Roma" is partly not expected to be reached and Output 1.1: "Pilot transitional housing infrastructure in Roma settlements upgraded" is fully not expected to be reached with the existing design of PDP2. In addition, the risks in time schedule delays identified in all other Projects may also be taken into account. On this basis, jointly with the lack of sufficient measured current values of the pre-selected Indicators of the Projects, it is not possible to evaluate the impacts of the Programme in the existing conditions in Greece in the areas of Roma Inclusion and Empowerment at this point.
- ✚ As far as indirect impacts are concerned, it is expected that the implementation of the Programme will directly positively impact the operations of the Programme Operator, the Project Partners and the Project Promoters with the exception of Municipality of Katerini, as under its current design, PDP2 is not progressing in accordance with the set time schedule and objectives of the Programme and the physical object is not expected to be completed in compliance to the approved time schedule.
- ✚ The central role of an authority, currently acted by the General Secretariat or Social Solidarity and Fight Against Poverty, as the main coordinating body of all social inclusion policies for the Roma is crucial in monitoring and evaluation of these policies, as well as, the better design and planning

of perspective policies in the future. This role should be retained, as long as, such policies and programmes exist.

- ✚ On the basis of the assumption that the adopted measures and developed mechanisms will be materialized effectively, the sustainability and viability of the results of the Projects and the Programme as a whole may be assessed positively, with the exception of Outcome 1: “Enhanced inclusion and empowerment of Roma” which is partly not expected to be reached and Output 1.1: “Pilot transitional housing infrastructure in Roma settlements upgraded” which is fully not expected to be reached with the existing design of PDP2. In addition, the risks in time schedule delays identified in all other Projects may also be taken into account.
- ✚ The required communications and reporting, both English and Greek, are carried out not only under the established hierarchy of interactions among the relevant and implicated competent authorities, but also at a horizontal level, resulting in complex structures of communication and overlapping responsibilities with, consequently, significant management waste.
- ✚ All implicated bodies have reported an excellent collaboration between the Project Promoters, the Programme Operator, the NFP, the FMO and international partners, where applicable and as appropriate, and stress the importance to also strengthen the co-working links between the Beneficiary State and the Donor Countries.
- ✚ The administrative capacity, quality and effectiveness of the Mechanisms under the competent units of the Ministry of Labour and Social Affairs can be evaluated as satisfactory.

Recommendations for the competent authorities:

The following recommendations are drawn from the evaluation of the Projects’ and the Programme’s effectiveness, efficiency of resources, estimated effects, duration and sustainability of interventions and review of the Mechanism’s administrative capacity and the efficiency of the Programme’s implementation procedures, including the evaluation of the physical and financial objects and the time schedules of the projects and sub-projects.

- **Recommendation 1:** The evaluator recommends the close monitoring of the approved time schedule in all WPs under Sub-Project¹ (hereinafter to referred to as “SP”) SP1 “Establishment and Functioning of Task Force Unit for the support of Roma Inclusion and Empowerment” of PDP1 and the speeding-up of the launching process of the WPs that have not been activated yet, in order to avoid further delays that could impact the objectives of SP1 and hence, of PDP1.
- **Recommendation 2:** The evaluator recommends the close monitoring of the approved time schedule and the speeding-up of the launching process of the Call for Proposals under SP5 “Development, installation and maintenance of information system and technical support for the members of the Central and Regional Units” of PDP1 in order to avoid further delays that could impact the objectives of SP5 and hence, of PDP1.
- **Recommendation 3:** It is estimated that, with its current design, the physical object of PDP2 is not expected to be completed in compliance to the approved time schedule. Thus, the evaluator

---

¹ A Sub-Project constitutes a module within a project that corresponds to a certain identifiable individual activity and is expected to be implemented through a respective procurement/legal commitment.

recommends that PDP2 is redesigned. SP3 “Services of complementary actions for the social integration of Roma (PDP2_EEA Grants)” could remain in the programme, due to its expected significant contribution to the sustainable integration of Roma youth who are members of the beneficiaries’ families into local society, as well as, their integration into the social and economic environment of Katerini.

- **Recommendation 4:** The evaluator recommends the close monitoring of the approved and planned for time schedules under the three Small Grant Schemes, the-speeding up of the process to publish the imminent Call for Proposals for SGS3, as well as, the speeding-up of all tendering, procurement and contract processes as a whole, in order to avoid further delays that could impact their objectives.
- **Recommendation 5:** The evaluator recommends the close monitoring of the progress of the physical object of PDP1, PDP2 and the projects under the three Small Grant Schemes and modify the physical object of the Programme Management activities under the Project “Provision of Supporting Services to the Programme “Roma Inclusion and Empowerment” accordingly.
- **Recommendation 6:** Upon completion of the approved Projects, measurable data should be appropriately selected and calculated for the purposes to enable the evaluation of the following parameters of the Projects and the Programme as a whole: (i) the effectiveness, (ii) the ability to achieve the set objectives, (iii) the efficiency, (iv) the impacts in the existing conditions in Greece in the areas of Roma Inclusion and Empowerment in the future.
- **Recommendation 7:** As the Management and Control System was reported to be excessively complicated and “heavy”, an increased degree of flexibility in cases of smaller budgeted projects should be considered.
- **Recommendation 8:** Simplifications in the adopted Management and Control System are recommended, especially for the decision-making processes during the implementation of Projects that have already been adopted in previous stages, such as in the Programme Concept note and resources allocation process or for Projects that are implemented by the Project Promoter’s own means. It is nevertheless important to reach an effective compromise between close collaboration and re-thinking the communication hierarchy of all relevant parties, in order to avoid undermining the excellent collaboration as unanimously reported to the evaluator by all implicated authorities from the part of the Beneficiary State.

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Πρόγραμμα Β «Ένταξη και Ενδυνάμωση των Ρομά»

(Programme B "Roma Inclusion and Empowerment")

Στην Ενότητα αυτή γίνεται συνοπτική και συνθετική αποτύπωση των συμπερασμάτων της ενδιάμεσης αξιολόγησης του Προγράμματος με ημερομηνία αναφοράς την 01/02/2023, με βάση τα πορίσματα της ανάλυσης και της απάντησης των αξιολογικών ερωτημάτων ως εξής:

- ✚ Αξιολόγηση της καταλληλότητας / επικαιρότητας της στρατηγικής και της συμβατότητας και συμπληρωματικότητας των έργων του Προγράμματος με τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές,
- ✚ Αποτίμηση της προόδου και εκτίμηση της δυνατότητας επίτευξης των χρηματοδοτικών στόχων του Προγράμματος,
- ✚ Αξιολόγηση του συστήματος και εκτίμηση της δυνατότητας επίτευξης των ποιοτικών και ποσοτικών στόχων του Προγράμματος,
- ✚ Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του Προγράμματος και της αποδοτικότητας των πόρων,
- ✚ Εκτίμηση των προβλεπόμενων επιπτώσεων και της βιωσιμότητας των παρεμβάσεων,
- ✚ Εξέταση της διοικητικής ικανότητας του Μηχανισμού και των διαδικασιών εφαρμογής του Προγράμματος,
- ✚ Εντοπισμός κρίσιμων ζητημάτων και προτάσεις αντιμετώπισής τους

Το Πρόγραμμα «Ένταξη και Ενδυνάμωση των Ρομά» που χρηματοδοτείται με πόρους του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΧΜ ΕΟΧ 2014- 2021) θεωρείται σημαντικό μέρος της νέας Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά (ΕΣΚΕ) 2021-2030. Έως σήμερα, το Πρόγραμμα εξακολουθεί να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις προτεραιότητες της χώρας ως προς τους στόχους της κοινωνικής ένταξης και της ενδυνάμωσης των Ρομά και είναι πλήρως συμβατό με τις πολιτικές της ΕΕ.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος, αναπτύσσονται στρατηγικές συμμαχίες σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για την υιοθέτηση ολοκληρωμένων προσεγγίσεων για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της ενεργής συμμετοχής των Ρομά και συνέργειες με ενδιαφερόμενους εταίρους όπως η Ένωση Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ) και της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ) που είναι μέλη της Διατομεακής Επιτροπής καθώς και της Εθνικής Συμβουλευτικής Επιτροπής.

Από άποψη στρατηγικών προτεραιοτήτων του Δικαιούχου Κράτους, το Πρόγραμμα λειτουργεί συμπληρωματικά προς το Ε.Π. «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027 και των Δράσεων άλλων Εθνικών Στρατηγικών και Σχεδίων Δράσης, όπως πχ της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας 2021–2027, του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2020–2023, του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 και του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021–2023.

Το Πρόγραμμα προωθεί τους στόχους της ενίσχυσης της κοινωνικής ένταξης, της ενδυνάμωσης των Ρομά και της προώθησης της ίσης πρόσβασής τους στην εκπαίδευση, την υγεία και την αγορά εργασίας και υλοποιείται μέσω των ακόλουθων Πράξεων: ☐

- Προκαθορισμένη Πράξη PDP1: Ομάδα Δράσης για την υποστήριξη της Κοινωνικής Ένταξης και Ενδυνάμωσης των Ρομά.
- Προκαθορισμένη Πράξη PDP2: Ολοκληρωμένο πιλοτικό έργο κοινωνικής μεταστέγασης Ρομά με τίτλο «Προσωρινή Μετεγκατάσταση Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων στην θέση «Πέλεκα» του Δήμου Κατερίνης».
- Τρία μικρά σχέδια επιχορήγησης (Small Grant Schemes) (Ενδυνάμωση νέων και γυναικών Ρομά, Προώθηση και υποστήριξη παιδιών Ρομά σε παιδικές κατασκηνώσεις, Μικρής κλίμακας παρεμβάσεις για την ενδυνάμωση και τη στήριξη των Ρομά σε τοπικό επίπεδο.
- Ενέργειες Υποστήριξης του Προγράμματος Κοινωνική Ένταξη και Ενδυνάμωση των Ρομά.

Από την υλοποίηση του Προγράμματος προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- ✚ Αν και το ποσοστό εγκρίσεων έργων του Προγράμματος είναι υψηλό (δέσμευση 83,12% των πόρων του Προγράμματος), το ποσοστό συμβάσεων των έργων/υποέργων είναι στο 46,33% του προϋπολογισμού, η δε απορρόφηση είναι ακόμη χαμηλότερη (10,13% του προϋπολογισμού).
- ✚ Στη φάση αυτή, η μικρή φυσική πρόοδος συνεπάγεται έλλειψη μετρήσιμων δεδομένων για τα πραγματικά αποτελέσματα του προγράμματος, με βάση τους ποσοτικούς στόχους των προεπιλεγμένων δεικτών. Επομένως, η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας των πόρων του προγράμματος δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθεί ποσοτικά. Ωστόσο, με βάση τα στοιχεία και τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν στον αξιολογητή, μπορούν να εξαχθούν ποιοτικά συμπεράσματα. Πιο συγκεκριμένα, η αποτελεσματικότητα του Προγράμματος πιθανότατα θα μειωθεί (μη απορρόφηση του συνόλου του προϋπολογισμού του και μη επίτευξη του συνόλου των στόχων του), λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα υλοποίησης και κυρίως λόγω του υψηλού κινδύνου του έργου PDP2, αλλά και των μέτρων προς υψηλών κινδύνων και στα υπόλοιπα έργα του προγράμματος. Έχουν υποβληθεί συστάσεις του αξιολογητή για τον μετριασμό των κινδύνων.
- ✚ Η προκαθορισμένη Πράξη PDP2 “Ολοκληρωμένο πιλοτικό έργο κοινωνικής μεταστέγασης Ρομά με τίτλο «Προσωρινή Μετεγκατάσταση Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων στην θέση «Πέλεκα» του Δήμου Κατερίνης” εμφανίζει σημαντικές καθυστερήσεις και αναμένεται να καθυστερήσει περαιτέρω λόγω χαμηλού βαθμού ωριμότητας, ως αποτέλεσμα της απουσίας κατάλληλου οικοπέδου για την επιτυχή εφαρμογή του ολοκληρωμένου πιλοτικού προγράμματος μετεγκατάστασης κοινωνικής κατοικίας για την ένταξη των Ρομά κατά τον χρόνο της Αξιολόγησης. Ως εκ τούτου, το PDP2 δεν υλοποιείται σύμφωνα με το προκαθορισμένο χρονοδιάγραμμα και τους στόχους του Προγράμματος και το φυσικό αντικείμενο δεν αναμένεται να ολοκληρωθεί σύμφωνα με το εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα,
- ✚ Ένα μέρος των καθυστερήσεων στην πρόοδο τόσο του φυσικού όσο και του οικονομικού αντικείμενου σχετίζεται με εξωτερικούς παράγοντες ως προς το θεσμικό και διοικητικό πλαίσιο του Προγράμματος. Οι καθυστερήσεις στο πλαίσιο των απαιτούμενων μελετών και των προπαρασκευαστικών εργασιών για την ωρίμανση του PDP2, δεν θεωρούνται αυταπόδεικτα ως οφειλόμενες σε εξωτερικούς παράγοντες, επομένως δεν μπορεί να αξιολογηθεί με δίκαιο τρόπο και ακρίβεια η διοικητική ικανότητα και η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των Μηχανισμών του Δήμου Κατερίνης.

- ✚ Εκτός από τις καθυστερήσεις στις ανοικτές διαδικασίες διαγωνισμών, στη διαχείριση και την υλοποίηση των έργων επιδρά το ότι το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου του Προγράμματος είναι υπερβολικά περίπλοκο και «βαρύ» όσον αφορά τις διαδικασίες δημοπράτησης και ανάθεσης των συμβάσεων, ειδικά όσον αφορά έργα μικρού μεγέθους και χαμηλού προϋπολογισμού.
- ✚ Μέτριος - υψηλός κίνδυνος για το PDP1: Οι καθυστερήσεις της πρόσκλησης πρόσληψης της Ομάδας Δράσης, καθώς και άλλες καθυστερήσεις διαδικασιών διαγωνισμών, ή συμβάσεων ή προμηθειών μπορεί να οδηγήσουν στη μη απορρόφηση τμημάτων του προβλεπόμενου προϋπολογισμού, στην μη πλήρη επίτευξη των στόχων του Έργου και στη μείωση της αποτελεσματικότητας των πόρων,
- ✚ Υψηλός κίνδυνος για το PDP2: Καθυστερήσεις στις διαδικασίες διαγωνισμών ή συμβάσεων. Η χρονική μετατόπιση του εγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος και ο κίνδυνος μη απορρόφησης του προϋπολογισμού, μη επίτευξης των στόχων του έργου και μη ικανοποιητικής αποτελεσματικότητας των πόρων είναι πολύ υψηλός,
- ✚ Μέτριος - υψηλός κίνδυνος για τα SGSs: Οι καθυστερήσεις διαδικασιών διαγωνισμών, ή συμβάσεων ή προμηθειών μπορεί να οδηγήσουν στη μη απορρόφηση τμημάτων του προβλεπόμενου προϋπολογισμού, στην μη πλήρη επίτευξη των στόχων των Έργων και στη μείωση της αποτελεσματικότητας των πόρων,
- ✚ Μέτριος - υψηλός κίνδυνος για τις Ενέργειες Υποστήριξη: Πιθανές καθυστερήσεις ως αποτέλεσμα των κινδύνων που προκύπτουν για τα άλλα Έργα του Προγράμματος μπορεί να οδηγήσουν στη μη απορρόφηση τμημάτων του προβλεπόμενου προϋπολογισμού, στην μη πλήρη επίτευξη των στόχων των Ενεργειών Υποστήριξης και στη μείωση της αποτελεσματικότητας των πόρων,
- ✚ Η τυχόν περιορισμένη δέσμευση των ενδιαφερόμενων μερών του Προγράμματος και ο διοικητικός φόρτος με τα συναφή εμπόδια ενδέχεται να καθυστερήσουν τις εργασίες με πρόσθετες επιπτώσεις στην απορρόφηση του προϋπολογισμού, στην επίτευξη των στόχων των Έργων και του Προγράμματος και στην αποδοτικότητα των πόρων.
- ✚ Οι ως άνω κίνδυνοι μπορούν να μετριαστούν με την ενσωμάτωση της τεκμηριωμένης Σύστασης 3 που αφορά τον επανασχεδιασμό και την αναζήτηση εναλλακτικής χρηματοδότησης για το PDP2 και των τεκμηριωμένων Συστάσεων 1, 2, 4, 5, αναφορικά με το PDP1, τα τρία Μικρά Σχέδια Επιχορηγήσεων και τη δράση Διαχείριση Προγράμματος - Παροχή Υπηρεσιών Υποστήριξης.
- ✚ Το Πρόγραμμα ανταποκρίνεται άμεσα στις ανάγκες και τις προτεραιότητες της χώρας ως προς τους στόχους κοινωνικής ένταξης και ενδυνάμωσης των Ρομά και είναι πλήρως συμβατό με τις πολιτικές της ΕΣΚΕ 2021-2030 και της ΕΕ. Ωστόσο, το Outcome 1: “Enhanced inclusion and empowerment of Roma” αναμένεται να μην επιτευχθεί μερικώς και το “Output 1.1: Pilot transitional housing infrastructure in Roma settlements upgraded” δεν αναμένεται να επιτευχθεί συνολικά με τον υπάρχοντα σχεδιασμό του PDP2. Επιπλέον, οι κίνδυνοι που συνδέονται με καθυστερήσεις στα χρονοδιαγράμματα και εντοπίζονται σε όλα τα Έργα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη. Τουτέστιν, δεδομένης και της έλλειψης επαρκών μετρήσιμων δεδομένων, δεν είναι εφικτή η αξιολόγηση των αναμενόμενων επιπτώσεων του Προγράμματος στις υπάρχουσες συνθήκες στην Ελλάδα στους τομείς της ένταξης και της ενδυνάμωσης των Ρομά, επί του παρόντος,

- ✚ Σε ό,τι αφορά τις έμμεσες επιπτώσεις, η υλοποίηση του Προγράμματος αναμένεται να επηρεάσει άμεσα θετικά τις λειτουργίες του Διαχειριστή του Προγράμματος, των Εταίρων του Έργου και των Φορέων Υλοποίησης. Η αναφορά γίνεται με την εξαίρεση του Δήμου Κατερίνης, καθώς με τον τρέχοντα σχεδιασμό του, το PDP2 δεν προχωρά σύμφωνα με το προκαθορισμένο χρονοδιάγραμμα και τους στόχους του Προγράμματος και το φυσικό αντικείμενο δεν αναμένεται να ολοκληρωθεί σύμφωνα με το εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα,
- ✚ Ο κεντρικός ρόλος μιας αρχής, (ασκείται επί του παρόντος από τη Γενική Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας), ως ο συντονιστικός φορέας όλων των πολιτικών και προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης για τους Ρομά είναι κρίσιμος για την παρακολούθηση και αξιολόγηση αυτών των πολιτικών, καθώς και για τον καλύτερο σχεδιασμό αντίστοιχων πολιτικών στο μέλλον. Αυτός ο ρόλος θα πρέπει να διατηρηθεί, όσο υπάρχουν τέτοιες πολιτικές και προγράμματα.
- ✚ Υπό την προϋπόθεση της αποτελεσματικής υλοποίησης των εγκεκριμένων μέτρων και μηχανισμών, η βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων των Έργων και του Προγράμματος συνολικά μπορεί να αξιολογηθεί θετικά, με εξαίρεση το Outcome 1: “Enhanced inclusion and empowerment of Roma” που αναμένεται να μην επιτευχθεί μερικώς και το “Output 1.1: Pilot transitional housing infrastructure in Roma settlements upgraded” που δεν αναμένεται να επιτευχθεί συνολικά με τον υπάρχοντα σχεδιασμό του PDP2. Οι κίνδυνοι που συνδέονται με καθυστερήσεις στα χρονοδιαγράμματα και εντοπίζονται σε όλα τα Έργα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη.
- ✚ Οι απαιτούμενες επικοινωνίες πραγματοποιούνται όχι μόνο στο πλαίσιο μιας προσυμφωνημένης ιεραρχίας αλληλεπιδράσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων αρμόδιων αρχών και μερών, αλλά και σε οριζόντιο επίπεδο, με αποτέλεσμα πολύπλοκες δομές επικοινωνίας και αλληλεπικαλυπτόμενες αρμοδιότητες με σημαντικό φόρτο διαχείρισης.☒
- ✚ Η σύνταξη και υποβολή μεγάλου αριθμού Αναφορών και Εκθέσεων είναι σχετικά χρονοβόρα, λαμβανομένου υπόψη του μεγέθους των έργων και του ότι τα κείμενα συχνά υποβάλλονται στην ελληνική αλλά και την αγγλική γλώσσα.
- ✚ Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς ανέφεραν στον Αξιολογητή την εξαιρετική συνεργασία μεταξύ των Φορέων Υλοποίησης, του Διαχειριστή του Προγράμματος, του ΕΣΕ, των εκπροσώπων του ΧΜ ΕΟΧ 2014 - 2021 και των διεθνών εταίρων κατά περίπτωση και τονίζουν τη σημασία της ενίσχυσης των δεσμών συνεργασίας μεταξύ του Δικαιούχου Κράτους και των Δοτριών Χωρών.
- ✚ Η διοικητική ικανότητα, η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των Μηχανισμών που υπάγονται στις αρμόδιες μονάδες του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων αξιολογείται ως επαρκής και ικανοποιητική.

Συστάσεις προς τις αρμόδιες αρχές:

Οι ακόλουθες συστάσεις προκύπτουν από την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των Έργων και του Προγράμματος, της αποδοτικότητας των πόρων, τις εκτιμώμενες επιπτώσεις, την εκτιμώμενη διάρκεια και βιωσιμότητα των παρεμβάσεων και την αξιολόγηση της διοικητικής ικανότητας του Μηχανισμού και της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών υλοποίησης του Προγράμματος, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης του φυσικού αντικείμενου και του χρονοδιαγράμματος των έργων και των υπο-έργων.

- **Σύσταση 1:** Ο Αξιολογητής συνιστά τη στενή παρακολούθηση του εγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος σε όλα τα ΠΕ στο πλαίσιο του ΥΕ1 του PDP1 και την επιτάχυνση της διαδικασίας εκκίνησης των ΠΕ που δεν έχουν ακόμη ενεργοποιηθεί, προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω καθυστερήσεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τους στόχους του ΥΕ1 και ως εκ τούτου του PDP1. ☒
- **Σύσταση 2:** Ο Αξιολογητής συνιστά τη στενή παρακολούθηση του εγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος και την επιτάχυνση της διαδικασίας έναρξης της Πρόσκλησης Υποβολής Προτάσεων του ΥΕ5 του PDP1, προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω καθυστερήσεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τους στόχους του ΥΕ5 και ως εκ τούτου του PDP1. ☒
- **Σύσταση 3:** Καθώς εκτιμάται ότι, με τον τρέχοντα σχεδιασμό του, το φυσικό αντικείμενο του PDP2 δεν αναμένεται να ολοκληρωθεί σύμφωνα με το εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, ο Αξιολογητής συνιστά να επανασχεδιαστεί το PDP2, με σκοπό την αναζήτηση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης προκειμένου να διασφαλιστεί η υλοποίηση του έργου και να εκπληρωθούν οι αναμενόμενοι στόχοι του Προγράμματος. Το ενδεχόμενο διατήρησης ή μη του ΥΕ3 «Υπηρεσίες συμπληρωματικών ενεργειών για την κοινωνική ενσωμάτωση των Ρομά (PDP2_EEA Grants)» στο πλαίσιο του Προγράμματος μπορεί να εξεταστεί χωριστά, λόγω της αναμενόμενης σημαντικής συμβολής του στη βιώσιμη ένταξη των νέων Ρομά που είναι μέλη των ωφελούμενων οικογενειών στην τοπική κοινωνία καθώς και στην ένταξή τους στο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον της Κατερίνης. ☒
- **Σύσταση 4:** Ο Αξιολογητής συνιστά τη στενή παρακολούθηση των εγκεκριμένων και προγραμματισμένων χρονοδιαγραμμάτων στο πλαίσιο των Τριών Μικρών Σχεδίων Επιχορήγησης (Small Grant Schemes), την επιτάχυνση της διαδικασίας δημοσίευσης της επικείμενης Πρόσκλησης για το SGS3, καθώς και την επιτάχυνση όλων των διαδικασιών διαγωνισμών, προμηθειών και συμβάσεων, προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω καθυστερήσεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τους στόχους των Έργων,
- **Σύσταση 5:** Ο Αξιολογητής συνιστά τη στενή παρακολούθηση της προόδου του φυσικού αντικείμενου των PDP1, PDP2 και των έργων στο πλαίσιο των Τριών Μικρών Σχεδίων Επιχορήγησης (Small Grant Schemes) και την τροποποίηση του φυσικού αντικείμενου της Πράξης “Ενέργειες Υποστήριξης στο πλαίσιο του Προγράμματος Κοινωνική Ένταξη και Ενδυνάμωση των Ρομά”, ανάλογα με τις ανάγκες.
- **Σύσταση 6:** Με την ολοκλήρωση των εγκεκριμένων Έργων, συνιστάται η επιλογή και ο υπολογισμός κατάλληλων μετρήσιμων δεδομένων ώστε να καταστεί εφικτή η αξιολόγηση των ακόλουθων παραμέτρων των Έργων και του Προγράμματος συνολικά: (i) αποτελεσματικότητα, (ii) ικανότητα επίτευξης των τιθέμενων στόχων, (iii) αποδοτικότητα, (iv) αναμενόμενες επιπτώσεις στις υπάρχουσες συνθήκες στην Ελλάδα στους τομείς της ένταξης και της ενδυνάμωσης των Ρομά σε μελλοντικό χρόνο.
- **Σύσταση 7:** Καθώς αναφέρθηκε ότι το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου είναι υπερβολικά περίπλοκο και «βαρύ», ίσως υπάρχει περιθώριο να εισαχθεί αυξημένος βαθμός ευελιξίας σε περιπτώσεις έργων μικρότερου προϋπολογισμού,
- **Σύσταση 8:** Συνιστώνται απλοποιήσεις στο εγκεκριμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου, ειδικά για τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων κατά την υλοποίηση Έργων που έχουν ήδη εγκριθεί σε προηγούμενα στάδια, όπως κατά την εξειδίκευση και την κατανομή των πόρων του Προγράμματος ή για Έργα που υλοποιούνται με ίδια μέσα του Φορέα Υλοποίησης. Ωστόσο, είναι

σημαντικό να επιτευχθεί ένας αποτελεσματικός συμβιβασμός μεταξύ της στενής συνεργασίας και της επανεξέτασης της επικοινωνιακής ιεραρχίας όλων των σχετικών μερών, προκειμένου να αποφευχθεί η υποβάθμιση των άριστων όρων συνεργασίας, όπως ομόφωνα αναφέρθηκαν στον Αξιολογητή από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη από πλευράς Δικαιούχου Κράτους.